

Ginkgo biloba o'simlikining botanika tavsifi, tarqalishi va ahamiyati

Andijon davlat Pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar fakulteti Biologiya
yo'nalishi 1-bosqich 103-guruh talabasi

Azimova Mohinsa Nodirbek qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ginkgo biloba o'simlikining umumiy tavsifi, bu o'simlikning o'simliklar olamida tutgan o'rni haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan, shuningdek, bu o'simlikning tabiatda tarqalish o'rni va ahamiyati haqida ham qiziqarli malumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Ginkgo biloba o'simligi, yalang'och urug'li daraxtlar sinfi, tabiiy va madaniy tarqalishi.

Ginkgo biloba – dunyodagi eng qadimiy daraxtlardan biri bo'lib, taxminan 270 million yil oldin paydo bo'lgan va dinozavrlar davridan beri deyarli o'zgarmagan yagona tirik qoldiq o'simlik hisoblanadi. Ginkgo biloba – qadimiy yalang'och urug'li daraxtlar sinfiga mansub yagona turi hisoblanadi. Barglari yelpig'ichsimon, ikkiga bo'lingan, uzun bandli bo'lib, kuzda sarg'ayib tushadi. Daraxti 30–40 m balandlikka yetishi mumkin, po'stlog'i qalin va yoriqlangan. Ikkixil uyli o'simlik bo'lib, erkak va urg'ochi daraxtlari alohida bo'ladi. Urug'lari yong'oqsimon bo'lib, tashqi qavati go'shtli va yoqimsiz hidga ega. Po'stlog'i qalin, yoriqlangan va jigarrang tusda bo'lib, yosh daraxtlarda silliqroq bo'ladi. Barglari yelpig'ichsimon, ikki bo'lakli bo'lib, uzun bandli. Kuzda yorqin sariq tusga kirib, dekorativ qiyofaga ega bo'ladi. Guli yo'q, changlanishi shamol yordamida amalga oshadi. Mevasi yong'oqsimon bo'lib, tashqi qavati go'shtli va achchiq hidga ega. Ichida bir dona urug' bor. Ikki xil uyli o'simlik bo'lib, erkak va urg'ochi daraxtlari alohida bo'ladi. Urug' bilan va vegetativ usulda ko'payadi.

Ginkgo biloba tabiiy holda faqat Xitoyning tog'li hududlarida uchraydi. U yerda asosan ibodatxonalar yaqinida saqlangan va madaniy ekin sifatida etishtirib kelingan.

Tabiiy tarqalishi:

- Yovvoyi holda Xitoyning Jiangsu, Zhejiang, Anhui provinsiyalarida saqlanib qolgan.

- Ilgari Yevropa, Shimoliy Amerika va Osiyoda keng tarqalgan bo‘lsa-da, keyinchalik boshqa o‘simliklar bilan raqobatda mag‘lub bo‘lib, faqat Xitoyda saqlanib qolgan.

Madaniy tarqalishi:

- Yaponiya va Koreya – qadimdan bog‘ va ibodatxonalar yaqinida o‘stirilgan.
- AQSh va Yevropa – bezak va dorivor daraxt sifatida keng tarqalgan.
- O‘zbekiston, Rossiya va Markaziy Osiyo davlatlari – shahar ko‘chalari va bog‘larda ekilgan.

Ginkgo biloba dunyoning ko‘plab mamlakatlarida sovuqqa va kasalliklarga chidamliligi sababli shahar landshaftida faol ishlatiladi. Dorivor xususiyatlari Ginkgo biloba qadimdan an‘anaviy Xitoy tibbiyotida ishlatilgan va hozirda ham farmakologiyada muhim ahamiyatga ega. Barglari va urug‘lari tarkibida: Flavonoidlar – antioksidant xususiyatlarga ega. Terpenoidlar – qon aylanishini yaxshilaydi. Ginkgolidlar va bilobalidlar – asab hujayralarini himoya qiladi.. Asosiy ta’siri miya qon aylanishini yaxshilaydi, xotira va diqqatni oshiradi. Alzgeymer va Parkinson kasalligida qo‘llanadi. Qon tomir kasalliklarida (ateroskleroz, insult, varikoz) qo‘llaniladi. Qon bosimini normallashtirishga yordam beradi. Ko‘z va eshitish qobiliyatini yaxshilaydi. Farmakologiyada qo‘llanilishi Ginkgo biloba asosida tayyorlanadigan dorilar: Bilobil, Tanakan, Gingium – miya faoliyatini yaxshilovchi preparatlar. Ginkgo ekstrakti – qon aylanishini yaxshilovchi biofaol qo‘shimcha. Ekologik va manzarali ahamiyati havo ifloslanishiga chidamli, shuning uchun shahar ko‘chalarida keng ekiladi. Tuproq va havoni zararli moddalar, og‘ir metallar va toksinlardan tozalash xususiyatiga ega. Kuzda barglarining yorqin sariq tusga kirishi sababli manzarali daraxt sifatida qadrlashadi. Oziq-ovqat sanoatida qo‘llanilishi Xitoy va Yaponiyada ginkgo urug‘lari qovurilib yong‘oq o‘rnida iste’mol qilinadi. Ayrim taomlarga ziravor sifatida qo‘shiladi. Ginkgo choylari sog‘liqni mustahkamlash uchun ishlatiladi.

Xulosa: Ginkgo biloba – noyob tirik qoldiq o‘simlik bo‘lib, uning dorivor xususiyatlari, ekologik ahamiyati va bezak sifatidagi qadri insoniyat uchun muhimdir. Uning dorivor moddalar bilan boy barglari va ekstrakti miya faoliyatini yaxshilaydi, qon aylanishini tartibga soladi va organizmni himoya qiladi. Shuningdek, havo

ifloslanishiga chidamli bo'lgani sababli shahar landshaftida keng ekilmoqda. Shu sababli Ginkgo biloba tabiat va inson uchun bebaho daraxtlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan asabiyotlar:

1. Karimov N.K., Abdullayev M.A. "O'simliklar anatomiyasi va morfologiyasi", Toshkent: O'zMU nashriyoti, 2015.
2. Gulomov U.G. "Botanika: O'simliklar hayoti", Toshkent: Fan, 2008.
3. Smith, A., & Lee, B. Cell Structure and Function. Academic Press, 2021.
4. Raven, P. H., & Johnson, G. B. Biology of Plants. W.H. Freeman, 2018.
5. Tanford, C., & Reynolds, J. Nature's Robots: A History of Proteins. Oxford University Press, 2017.

**Research Science and
Innovation House**